

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה ח / גליון שנג
ערש"ק פרשת תרומה ה'תשע"ב

לקיחת העני את התרומה 'לשמי'

המעלה שיש לכל אחד מישראל

חיוב לימוד הלכות כל התורה כולה

למה נק' שמו 'מלמד'

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת תרומה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון שנג), והוא אוצר בלום בענייני הפרשה מתוך רבבות ענייני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

לכבוד יום הגדול, זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, בו יסיימו רבבות אלפי ישראל את לימוד ספר משנה תורה להרמב"ם בפעם השלושים, כפי תקנתו הקדושה של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, בלימוד "הרמב"ם היומי" (במסלול ג' פרקים ליום, או שמסיימים בפעם העשירי לאלו שלמדו פרק אחד ליום), ביום השמיני לחודש אדר – ראינו להציג במדור "חדושי סוגיות" ביאור נפלא בחיוב ידיעת כל התורה כולה, ובמעלת הלימוד בספר הרמב"ם.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים בשלימותם כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ופשוט שלפעמים מעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), שם נתבארו הדברים באריכות, במתיקות ובתוספת מראי מקומות.

* * *

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונוכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

קובץ זה יוצא לאור לזכות האחים
הרה"ח הרה"ת ישראל אפרים מנשה שי'
והרה"ח הרה"ת יוסף משה שי'
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

להצלחה רבה ומופלגה בגשמיות וברוחניות

צוות העריכה וההגהה:
[ע"פ סדר הא"ב]

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי', הרב יוסף גליצנשטיין, הרב צבי הירש זלמנוב,
הרב שלום חריטונוב, הרב אברהם מן, הרב ישראל ארי' לייב רבינוביץ', הרב מנחם מענדל רייצס

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

United States

1469 President St.

#BSMT

Brooklyn, NY 11213

718-534-8673

www.likras.org • Likras@likras.org

ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 60840

03-738-3734

הפצה: 08-9262674

נדפס באדיבות

The Print House

538 Johnson Ave. Brooklyn, NY 11237

718-628-6700

תוכן העניינים

ה. מקרא אני דורש.....

ויקחו לי תרומה: לי – לשמי

יבאר בפרש"י דבא ליישב ייתור תיבת "לי" - דלכאורה די בהתיבות ויקחו תרומה; דבנוסף לעצם הלקיחה וההפרשה צריך להקדיש הדבר "לשמי"; ומביא הנ"מ דפי' זה להלכה

(ע"פ לקוטי שיחות חט"ז עמ' 284 ואילך)

ט. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

י. יינה של תורה.....

בניית המשכן גילוי נקודת היהדות אצל באו"א מישראל

יבאר מה שכל איש מישראל יש לו הכוח לבנות משכן להקב"ה, שהוא מאחר שכל יהודי נעלה הוא במאוד, מצד התקשרותו עם הקב"ה בקשר שא"א לנתק, ואפי' אם נראה שיש לו כוונות "שלא לשמה" הרי הפנימיות שבזה הוא "לשמה"

(ע"פ ספר השיחות תשנ"ב ח"ב עמ' 380 ואילך)

יז. פנינים.....

דרוש ואגדה

יח. חידושי סוגיות.....

בענין חיוב ידיעת כל התורה ומעלת הלימוד בספר הרמב"ם

יבאר מעלת הלימוד בספר הרמב"ם שהוא מקבץ כל ההלכות בלי טעמים, גם ע"פ שיטת שו"ע הרב בהלכות תלמוד תורה שפסק כרש"י והרא"ש דאין די בהלכות בלא טעמים / יסיק בפלפול ובראי' דיש חיוב מחודש של ידיעת כל הלכות תרי"ג מצוות, ויבאר עוד כמה עניינים בשיטת הרמב"ם ושו"ע הרב בגדרי חיוב ידיעת התורה שמחוייב כל אחד

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ו עמ' 16 ואילך)

כז. תורת חיים.....

מכתבי קודש אודות זה שגם כאשר נראה שאין המצב כדבעי מצד עניני רפואה או גם מענינים אחרים, צריך האדם לבטוח בהקב"ה ולעבוד את ה' בשמחה גדולה

כט. דרכי החסידות.....

מכתב קודש מכ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ מליובאוויטש נ"ע ובו מבאר את גודל האחריות שיש למלמדי תינוקות של בית רבן, והעבודה שיש להם לנטוע ולהשריש אהבת ה' ויראת שמים בלב המחונכים

בשורה משמחת

לרגל שנת המאתיים להסתלקות כ"ק רבינו הזקן נ"ע בעל התניא והשו"ע
מתקיימת חלוקה של 'שולחן ערוך-הרב' על ידי 'קרן ספרים - חב"ד'
למאתיים בתי כנסיות ובתי מדרש באיזור ניו יורק
לפרטים נא לפנות באימייל: kerensforim@gmail.com

ויקחו לי תרומה: לי - לשמי

יבאר בפרש"י דבא ליישב ייתור תיבת "לי" – דלכאורה די בהתיבות ויקחו תרומה; דבנוסף לעצם הלקיחה וההפרשה צריך להקדיש הדבר "לשמי"; ומביא הנ"מ דפי' זה להלכה

בריש פרשתנו: "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי".

ובפירוש רש"י:

"ויקחו לי תרומה – לי לשמי".

ובמפרשים כתבו, שהוקשה לרש"י הלשון "לי" – כי:

בלשון בני אדם, כאשר אחד אומר לחבירו על דבר מסויים "קח לי" – כוונתו בזה "אליי", והיינו, שיקח את הדבר לצרכו ובשבילו; ואמירה זו מוכיחה אשר קודם לכן לא היה הדבר שייך אליו ולכן צריך לפעולה מחודשת של קיחה בשבילו.

אמנם אצל הקב"ה אין שייך לומר "ויקחו לי" במובן זה – משני טעמים:

א) הכל שייך כבר להקב"ה מאז ומקדם, וכמו שכתוב 'לה' הארץ ומלואה" (תהלים כד, א); ואם כן, לא שייך שהקב"ה יבקש "ויקחו לי" (אליי), כאילו לפני כן לא היה הדבר שלו. [ובלשון השפתי

לקראת שבת

ז

חכמים: "דהא כל דבר שבעולם שלו הוא". ובלבוש האורה: "מה שייך נתינה לו יתברך, כבר הכל שלו"![.

ב) בכלל, אינו שייך לומר שהקב"ה צריך מאתנו דבר מסויים שנביא בשבילו, וכמו שכתוב "אם ארעב לא אומר לך" (תהלים נ, יב), היינו שאין שייך למעלה ענין של חסרון וצורך. [וכן כתב בס' זכרון: "לפי שכלפי מעלה לא שייך למימר 'קח לי' או 'עשה לי', דמשמע לצרכי". ועיין ברא"ם, גור אריה ועוד מפרשי רש"י].

וזהו שבא רש"י לחדש, שאין לפרש "לי" כמו "לי" האמור בלשון בני אדם (כיון שאינו שייך לומר כן כלפי מעלה), אלא הכוונה ב"ו(יקחו) לי" היא "לשמי".

אמנם לפי דרך זו צריך ביאור: אם כוונת רש"י היא רק להורות את המשמעות הנכונה של תיבת "לי" (שלא נחשוב שהוא "בשבילי" וכו') – היה לו להעתיק מן הכתוב רק תיבת "לי" לבדה; ומדוע העתיק ב'דיבור המתחיל' גם את (תיבת "ויקחו" שלפני "לי", וכן) תיבת "תרומה"?!]

[ולמעשה, שזה שרש"י מעתיק מן הכתוב את כל שלושת התיבות "ויקחו לי תרומה" – מצריך אותו אחר כך להזכיר עוד הפעם את תיבת "לי" (בגוף פירושו): "לי לשמי"; ומעתה מודגש הדיוק, שלא היה לו אלא לכתוב "לי – לשמי" ותו לא!].

ב. אך כד דייקת שפיר, הרי דרך זה שלמדו המפרשים אינה מתאימה כלל לכוונת רש"י; וכמו שכתב המשכיל לדוד:

"לכאורה משמע, דכוונת הרב לשלול דלא נפרש בסתם 'לי', דהא לא שייך ח"ו, שאינו צריך לבריות; אלא רוצה לומר 'לשמי'. וכן פירש הרא"ם.

אבל אינו נראה.. שהרי מצינו בכמה מקראות הדומין לזה, דלא פירש רש"י בהו ולא מידי, כגון: (א) 'עשר אעשרנו לך' (ויצא כה, כב); (ב) 'קדש לי כל בכור' (בא יג, ב); (ג) 'כל פטר רחם לי' (תשא לה, יט) .. וכן רבים".

כלומר: אם רש"י נדרש לחדש לנו אשר תיבת "לי" האמור כלפי מעלה אינו כלשון בני אדם – היה לו להבהיר זה במקראות רבים נוספים, ולא רק בפסוק דידן; ומזה שבמקומות אחרים (הקודמים לפסוק דנן) לא פירש רש"י מאומה, מוכח שלדעתו היא מילתא דפשיטא שאין צורך לאומרה בפירוש – ומעתה צ"ב: מה הוקשה לו בפרט בפסוק דידן דוקא?

ג. והנה, המשכיל לדוד עצמו מפרש (מכח קושיא הנ"ל) כוונת רש"י בדרך זו:

לרש"י הוקשה לשון הכתוב "ויקחו לי" – ולא (כפי שמסתבר יותר) "זיתנו לי". ועל זה מפרש רש"י "לי לשמי", וכוונתו בזה לרמז שעל ידי נתינת התרומה "לוקחים" את הקב"ה, ובלשון המדרש:

לקראת שבת

"אותי אתם לוקחים" (ילקוט שמעוני כאן רמז שסג. שמות רבה פל"ג, א-ו);

וזהו שבא רש"י להדגיש, שאין הכוונה ש"לוקחים" את הקב"ה עצמו [שהרי אפילו "השמים ושמי השמים לא יכלכלוך" (מלכים א ת, כז)] – אלא (רק) "לי לשמי", ששמו יתברך חל עליהם על ידי התרומה ועשיית המשכן כו', ועל דרך מה שכתוב (נשא ו, כז) "ושמו את שמי על בני ישראל".

[ובלשונו הדמשכיל לדוד: "נראה דכאן מדגיש רש"י לשון 'ויקחו' – דהוה ליה למימר 'זיתנו'. ורמזו בתירוצו מה שאמרו במדרש: וכי מי שנאמר לה' הארץ ומלוואה וכו' הוא צריך לבשר ודם?! אלא שחומד לישראל להשרות שכינתו בהם. עד כאן. ולכך כתיב 'ויקחו', שישאל יקחו להקב"ה על ידי תרומה זו.

וכי היכי דלא תיקשי לפי המדרש, דאם כן הוה ליה למימר 'ויקחו אותי'! ולכך מתרץ, דאדרבה: לא שייך מלת 'אותי' ממש, כי הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו יתברך שמו, רק הוא על דרך 'ושמו את שמי על בני ישראל', דהיינו שיחול שמו יתברך עליהם, והיינו דקאמר 'לי לשמי'"].

אמנם מובן, שקשה להעמיס תוכן זה בשתי התיבות שכתב רש"י "לי לשמי". ולכאורה – לפי דרכו של רש"י לכתוב פירושו בסגנון ברור, המתאים גם לתלמיד מתחיל ("בן חמש למקרא") – אם היה רש"י מתכוון לזה, היה בעצמו מפרש את כוונתו באופן ברור ומפורט (ולא סומך על זה שהתלמיד יעיין במדרשי חז"ל ובמפרשים וכו' כדי להבין כוונתו).

[ובנוגע לעצם הדיוק במה שאמר הכתוב "ויקחו לי" ולא "זיתנו לי" – ראה משנ"ת במדור זה אשתקד (ע"פ המבואר בלקוטי שיחות חט"ז עמ' 288 ואילך), עיי"ש באורך].

ד. והנראה לומר (וכעין זה כתבו במפרשים – רע"ב. צדה לדרך. ועוד), שרש"י בא לפרש את ייתור תיבת "לי". וזהו שהוא מעתיק מן הכתוב את שלושת התיבות "ויקחו לי תרומה" – שכוונתו בזה: דלכאורה, לאחר שכתוב "ויקחו תרומה", שוב תיבת "לי" מיותרת!

ביאור הדברים:

"ויקחו" משמעו העברת חפץ ממקום למקום או מרשות לרשות; ו"תרומה" פירושה הפרשה (כמ"ש רש"י בדיבור הבא ד"ה תרומה) – החפץ מופרש מרשות התורם לרשות הקדש. ומעתה אי אפשר לפרש שהחידוש ב"ויקחו לי" הוא שיתנו את הדבר להקדש, שהרי השייכות להקדש נאמרת כבר בהתיבות "ויקחו" ו"תרומה", שפירושהם שהחפץ הופרש ושייך להקדש ("תרומה") ונמצא ברשות הקדש ("ויקחו").

ונמצא, שתיבת "לי" מיותרת – וע"ז מפרש רש"י, שתיבת "לי" באה לחדש דין נוסף, ענין בפני עצמו, שהתרומה צריכה להיות "לשמי". כלומר: נוסף לעצם העברת החפץ מרשות התורם לרשות ההקדש, צריכה להיות פזונה לשמה (על דרך דין כוונה לשמה שמצינו בגט, ספר תורה וכו') – שכאשר נותנים להקדש צריכים לכוון שהנתינה היא "לשמי".

ה. ויש להוסיף, שיתכן ללמוד מדברי רש"י כאן ענין של נפקא מינה להלכה.

במי שהקדיש דבר לבדק הבית – נחלקו הרמב"ם והראב"ד (הל' תמורה פ"ד הי"א): הרמב"ם ס"ל, ש"אם הקדיש לבדק ההיכל – לא ישנה לבדק המזבח. וכן כל כיוצא בזה". כלומר: כיון שמחשבת המקדיש היתה שהדבר יהיה לחיזוק בנין ההיכל, הרי זה בדווקא, ואין לשנות הדבר שיהיה לחיזוק בנין המזבח וכיו"ב; אך הראב"ד ס"ל שזה ש"אין משנין מקדושה לקדושה" הוא רק בקדשי מזבח, בקרבנות – "קדשי מזבח אפילו מקדשים קלים לחמורים אין משנים" – אבל כאשר מדובר על הקדש לבדק הבית אפשר לשנות, כי "מה יש בין זה לזה".

והנה, תרומת המשכן המדוברת בפרשתנו נחשבת כהקדש ל"בדק הבית" (ולא "קדשי מזבח", קרבנות. וראה מגילה כט, ב); ומעתה יש לומר, שפירוש רש"י כאן ש"ויקחו לי תרומה" היינו "לי לשמי", שצריך לכוון בעת הנתינה לשם הקב"ה (כנ"ל ס"ד) – מתאים היטב עם שיטת הראב"ד:

כיון שהכוונה היא "לשמי", לשם הקב"ה, הרי אין נוגע כל כך לאיזה ענין פרטי התכוון המקדיש, כי העיקר הוא שזה יהיה לשם הקב"ה בכלל. ולכן, אפילו אם הקדיש לבדק ההיכל, יכול הוא לשנות לבדק המזבח וכיו"ב, כי הכוונה "לשמי" היא (אינה "לשמי" פרטי של ההיכל, אלא) כוונה כללית "לשמי" של בדק הבית.

ואם כנים הדברים, נמצא שדברי רש"י כאן עולים בקנה אחד עם מה שכתב בפירושו על הש"ס (תמורה לב, א): "ובקדשי מזבח אין משנין מקדושת עולה לשלמים ומשלמים לעולה" – שמלשונו מבואר אשר דוקא בקדשי מזבח אין משנים, ואילו בקדשי בדק הבית אפשר לשנות כי העיקר הוא הכוונה הכללית לשם הקב"ה.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

דשאר כלי המקדש נעשו לשם העבודה בהם, כהדלקת הנרות במנורה וכיו"ב, ומפני שהעבודה בהם היא מצוה לדורות שפיר נמנו כמ"ע, ונכתבו דיניהם בהל' בית הבחירה.

אך הארון אין בו עבודה כלל, כ"א דע"י שנמצא בבית המקדש ה"ז פועל שתהי' שם השראת השכינה. והציווי על עשייתו הוא רק כדי לפעול השראת השכינה. וכמ"ש בסוף פרשת עשיית הארון (כה, כב) דעשייתו הוי כדי שיהי' "ונועדתי לך שם".

והנה, מצינו חילוק בין בית עולמים והמשכן (המשכן במדבר, משכן שילה וכיו"ב). דבזמן שלא הי' שם הארון הי' למשכן דין "במה גדולה" בלבד (תוספתא זבחים ספ"ג. וראה גם מאירי מגילה ט, ב). משא"כ בבית עולמים הנה גם לאחרי שניטל משם הארון, נשארה שכינה במקום ההוא וקדושתו קדושת עולם (כמ"ש הרמב"ם בספ"ו מהל' בית הבחירה).

ומעתה י"ל, דלאחר שנבנה בית עולמים ונקבעה שם הקדושה לעולם, ממילא אין השראת השכינה תלוי' בארון, ואין מצוה בעשיית הארון. כי כל עיקר עשייתו הוי רק לפעול השראת השכינה כנ"ל. ולכן לא הביא הרמב"ם דיני עשיית הארון בהל' בית הבחירה, ולא מנאה במנין המצוות מכיון שאין בעשייתו מצוה לדורות. וא"ש.

(יעויין בארוכה לקו"ש ח"ד עמ' 1346 ואילך)

ב' גדרים בהקדש

עה"פ "ויקחו לי תרומה" (כה, ב) פרש"י "לי – לשמי". וכמו"כ עה"פ "ועשו לי מקדש" (כה, ח) פרש"י "ועשו לשמי בית קדושה", ויש לעיין מדוע נכפל דין "לשמי" ב' פעמים.

ויש לומר בזה, דבקדושת הדברים שנתרמו לצורך המשכן ישנם ב' גדרים: א. העברתם לבעלות ההקדש, שבזה נעשו ממון הקדש. ב. בבניית המשכן והצטרפתם כחלק מהמשכן, עי"ז נהיו הם עצמם קדושים – (ובלשון רש"י שהמשכן היה 'בית קדושה'). ולא רק ממון הקדש.

וזה משמיענו הכתוב שבשני שלבים אלו בעיני הכוונה ד'לי לשמי', בהפרשת התרומה – להכניסו לרשות הקדש, ובבניית המשכן שהדבר עצמו יתקדש.

(ע"פ לקו"ש חכ"ו עמ' 167 ואילך)

מצוות עשיית הארון

ועשו ארון

(כה, ז)

בהל' בית הבחירה כותב הרמב"ם באריכות דיני עשיית כלי המקדש, המנורה, המזבח, השלחן וכיו"ב. והשמיט דיני וצורת עשיית הארון. וכמו"כ בספר המצוות מנה עשיית שאר הכלים במנין המצוות (כחלק ממ"ע דבנין ביהמ"ק), אך אינו מזכיר כלל עשיית הארון.

ושקו"ט בזה בארוכה נו"כ הרמב"ם (ועיין מנ"ח מ"ע צה, פ"ה היר"פ פעולא לטהמ"צ לרס"ג בסופו פרשה נב. ועוד).

וי"ל בזה באופן מחודש, דלדעת הרמב"ם חלוק דין עשיית הארון מעשיית שאר הכלים.

בניית המשכן גילוי נקודת היהדות אצל כאו"א מישראל

יבאר מה שכל איש מישראל יש לו הכוח לבנות משכן להקב"ה, שהוא מאחר שכל יהודי נעלה הוא במאוד, מצד התקשרותו עם הקב"ה בקשר שא"א לנתק, ואפי' אם נראה שיש לו כוונות "שלא לשמה" הרי הפנימיות שבזה הוא "לשמה"

עשיית המשכן אינה ע"י יחידי סגולה

בפרשתנו מדובר באריכות אודות הציווי על עשיית המשכן וכליו. והנה, עניין המשכן בעצם קיומו מהווה דבר חידוש עצום, מה שהקב"ה משרה שכינתו בבית גשמי שנעשה מדברים גשמיים, ושעל ידו היא התגלות הקב"ה לבני ישראל, וכמ"ש (תצוה כט, מג) "ונועדתי שמה לבני ישראל". גודל הפלא שבענין זה, שתהי' השראת השכינה בבית גשמי, מודגש גם בלשון הפסוק שאמר שלמה המלך ע"ה בדרך תמיה (מלכים-א ח, כז) "הן השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה", והיינו, שבבית המקדש שוכן ושורה שכינתו יתברך שגם שמי השמים ודרגות הכי עליונות אינן יכולות להכיל גילוי זה.

ומסתבר הדבר, שלפעולת ענין נעלה שכזה, לבנות בית גשמי שיהי' מסוגל ומוכשר להשראת השכינה בתוכו, הנה לזה יידרשו אנשים נעלים ביותר, המובחרים והמרוממים שבעם. שרק הם, מחמת דרגתם וסגולתם הנעלית, יש בכוחם לבנות בית כזה שתהי' השכינה שורה בו תדיר. ולכאו'

אין בכוחם של פשוטי העם לפעול ענין נעלה שכזה.

[וכפי שאכן רואים בנוגע לבניית המשכן בפועל שנעשתה ע"י בצלאל. ועל מנת שיוכל להתעסק בזה הוצרך שימלאהו ה' "רוח אלוקים בחכמה בתבונה ובעת גו" (תשא לא, ג). ועוד].

אך לפועל מצינו שבעשיית המשכן השתתפו כל בני ישראל, ולא אנשים מיוחדים דוקא, וכפי שרואים בנוגע לנדבות המשכן שבפרשתנו, שנצטוו בזה כלל ישראל ולא רק יחידי סגולה ("מאת כל איש"), ומפורש בקרא (ויקהל לה, כב) "ויבאו הנשים על האנשים" שגם הנשים בכלל, ובאדר"נ פי"א איתא שאפי' הטף השתתפו בזה. ועד"ז בנוגע לציווי על בניית המשכן, שנצטוו בזה כל ישראל, האנשים והנשים, וכמ"ש הרמב"ם (הל' ביהב"ח פ"א ה"ב) בנוגע לביהמ"ק: "הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמם ובממונם, אנשים ונשים כמקדש המדבר".

וזה צ"ע, היאך ה' בכוחם של כל אחד מישראל, האנשים ואפילו הנשים והטף לפעול ענין נעלה כ"כ – השראת השכינה בבית גשמי כהמשכן.

ובפרט שנדבות המשכן הוצרכו להיות בתכלית ושלמות הכוונה, כפירש"י עה"פ "ויקחו לי תרומה", שצ"ל "לי לשמי", אשר זה ודאי אינו בשלימות אצל כל ישראל, ואצל המובחרים שבעם הכוונה היא יותר בשלימות.

בחירת הקב"ה בישראל בעת מתן תורה

ב. והביאור בזה:

הציווי להקמת המשכן, והשראת השכינה על ידו בבני ישראל, בא לאחרי מתן תורה בו נפעל שינוי עיקרי במציאותם של בני ישראל. דהנה, בשעת מתן תורה בחר הקב"ה בישראל, כדאמרין בברכת אהבת עולם "ובנו בחרת מכל עם ולשון", דזה קאי אמתן תורה (ראה מגן אברהם הל' ק"ש סי' ס' ס"ק ב). דלגבי בחירה זו מבואר בספרי חסידות, שענינה הוא שינוי מהותם של בני ישראל. דבמתן תורה נפעל אצל כאו"א מישאל שיתקשר בהקב"ה בקשר עצמי, אשר לעולם לא ינתק.

דמאז ישנה לכל איש מישאל "נקודת היהדות", שעניינה מה שמבלי הבט על מעמדו ומצבו, ועל דרגתו הרוחנית, הוא איננו יכול להתנתק ממנו ית'. והחידוש של בחירה זו הוא, שלא שייך בה שינויים, ובכל מעמד ומצב שיהודי נמצא בו, הנה ענין זה ד"נקודת היהדות", מה שבו בחר הקב"ה, זה קיים אצלו בתכלית השלמות, וכמאחז"ל (סנהדרין מד, רע"א): ישראל – "אע"פ שחטא ישראל הוא".

ויסוד לזה, מה שנקודה זו עיקרית היא בחיי כאו"א מישאל, יהי' מעמדו ומצבו אשר יהי', מצינו בס' הי"ד להרמב"ם, שכ' (הל' גירושין ס"ב), בנוגע לדין ד"כופין אותו עד שיאמר רוצה אני", דלכאורה מאחר שהדין הוא שהגט צ"ל מרצון, "למה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס כו"? אלא "שאינו אומרין אנוס אלא למי שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב בו מן התורה כגון מי שהוכה עד שמכר או עד שנתן. אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה, והוכה עד שעשה דבר שחייב

לקראת שבת

יג

לעשותו או עד שנתרחק מדבר האסור לעשותו, אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו".

והיינו, שכיון שכל יהודי מצד טבעו רוצה הוא לקיים כל התורה ומצוות, הנה אין להתייחס לרצונו החיצוני שמצד יצרו הרע, כיון שמצד נשמתו חפץ הוא בכל עת לקיים את רצון ה', וכיון שכן באם רק אמר רוצה אני יודעים אנו שזהו רצונו האמיתי.

עשיית המשכן ע"י כלל ישראל הוא מצד בחירת הקב"ה בהם

ג. וע"פ יסוד זה שנתחדש בעת מתן תורה, יש ללמוד ולבאר הענין דלעיל, מה שבנדבות המשכן השתתפו כל ישראל, קטנים כגדולים.

דענין המשכן הוא מה שלאחרי שבחר הקב"ה בישראל בעת מתן תורה, ציוה את בני להכין לו ית' מקום דירה ומשכן מענינים גשמיים, בו ישרה שכנינו בישראל, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". והוסבר לעיל, שבמתן תורה נפעל בבני"י חידוש המהווה את המעלה העיקרית שישנה בבני ישראל, מה שכל אחד מישראל גם כמו שירדה נשמתו לעוה"ז להתלבש בגוף, קשור הוא עם הקב"ה בתכלית.

ונראה לומר, שענין זה שבבני"י הוא הכח שיש אצלם לעשות המשכן, היינו – שבכדי שיהי' בית בעוה"ז הגשמי שבו תשרה שכנינו ית', לזה לא נדרשים המעלות רוחניות שישנם אצל אנשי סגולה מבני"י, כ"א שהנדרש הוא המעלה העיקרית שישנה בכל איש מישראל – עצם נקודת היהדות, שמעלה זו היא הגורמת שיהודי בעוה"ז הגשמי בכל מצב שהוא, יהי' קשור עם הקב"ה, וממילא מובן שעל ידה יוכל יהודי לפעול שענין גשמי (המשכן) יהי' מכון לשבתו ית'.

ועד"ז יש לפרש גם המובא לעיל שנתנית התרומה למשכן היתה צ"ל בשלימות הכוונה, ואיך יבואו לזה כל ישראל, גם הפשוטים ביותר?

וי"ל בזה, ע"פ ביאור ענין "לעולם יעסוק אדם בתורה אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה", שהביאור בזה בפשטות הוא, שאין מעלה בעסק התורה שלא לשמה כשלעצמה, כ"א מה שאח"כ יבוא עי"ז לידי עסק התורה לשמה, אך ע"פ חסידות יש לפרש, שגם באותה שעה שעוסק בתורה שלא לשמה, הנה כיון שמצד פנימיות רצונו חפץ הוא לקיים רצון ה', הנה ה"תוך" והפנימיות של הש"ל לא לשמה" גופא הוא "לשמה". שאף שמצד החיצוניות נראה שאינו עוסק בתורה לשמה, הרי האמת היא שגם באותה שעה, כפי שהוא מצד נשמתו, עוסק הוא בתורה לשמה.

ועפ"ז יש לפרש גם בנוגע לעניינינו בנוגע לנדבות המשכן, שזה שהוצרכו הנדבות להיות "לי לשמי", היינו כנ"ל, שבעת הקמת המשכן עמדו כל ישראל, גם הפשוטים ביותר, לאחרי מתן תורה,

שאינו נפעל בהם הקשר העצמי עם הקב"ה, שממנו נמצא שגם כשיהודי נמצא במצב שעבודתו היא בבחי' "לא לשמה", הנה גם אז הפנימיות והתוך שלו הוא לשמה. מובן א"כ שהנדבות של כל ישראל למשכן היו בתכלית ושלמות הכוונה.

***

מדוע נמנה הזהב ראשון בנדבות המשכן

ד. בדרך זו יש לבאר ענין נוסף. דהנה, בנוגע לנדבות המשכן אומר הכתוב בתחילת פרשתנו: "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת וגו'", ויש לעיין בטעם מה שנמנה הזהב בתחילה קודם לכל הנדבות (ועיין בבחי' ובראב"ע ריש פרשתנו).

דבעיון בסדר נדבות המשכן המנויות בתחילת הפרשה, עולה, שהובאו הנדבות בכתוב לפי מידת הימצאותם אצל בני ישראל (ועיין ברמב"ן ויקהל לה, כב). דג' הראשונות – זהב כסף ונחושת, היו מצויין ביותר אצל בני ישראל, ומהם תרמו כל בני ישראל. שאר הדברים הנמנים לאחריהם ("תכלת וארגמן . . ועורות תחשים") "לא נמצאו מאלה רק למקצתן¹", שלכן אומר הכתוב¹ "כל איש אשר נמצאו אתו תכלת . . הביאו", היינו שלא כל בני" הביאו מהם, ורק אותם שהיו מצויים ברשותם הביאו. לאחריו אלו הדברים באו עצי השיטים "כי היו יותר מעטים¹", ורק לבסוף נמנו השמן למאור, הבשמים לשמן המשחה וכו', וכן אבני השוהם ואבני המילואים שאותם הביאו רק הנשיאים.

אך היוצא מהכלל האמור הוא הזהב. שאף שהכסף והנחושת מצויין היו אצל בני" יותר מזהב, וכמפורש ברמב"ן עה"כ (ויקהל לה, כב) "תנופת זהב", שאופן הבאת תרומת הזהב היתה בהנפה, מחמת שלא היתה תרומתו רבה כתרומת הכסף והנחושת. ואעפ"כ הובא הזהב בראש קודם כל הנדבות, וזה צריך ביאור.

הנדבה הראשונה היתה זהב – ביטוי מעמדם של ישראל בהקמת המשכן: תכלית השלמות

ה. וי"ל הביאור בזה:

נתבאר לעיל שהטעם לכך שבנדבות המשכן השתתפו כל ישראל, כי הנדרש לבנין המשכן הוא לא מעלות וענינים רוחניים פרטיים, שבזה ישנו חילוקי מדרגות שונות, כ"א שהמשכן נעשה ע"י כלל ישראל מצד מעלתם הכי עיקרית (שהיא בכל ישראל בשוה) – מה שקשורים הם להקב"ה בתכלית השלמות, שמעלה זו נמצאת אצל כאו"א מישראל בכל מעמד ומצב שיהי', ואינה משתנית לעולם. ועפ"ז יש לפרש גם מה שאע"פ שהנדבות בכללותם נמנו בכתוב לפי מידת הימצאותם אצל בני" כנ"ל, הנה זהו רק לאחר ההקדמה דתרומת הזהב.

(1) ויקהל לה כב ואילך. ועיין רמב"ן עה"פ שם.

דהנה, זהב הוא המתכת הכי יקרה וחשובה, והי' מקום למימר שכיון שכן לא יימצא הזהב אלא אצל יחידי סגולה שבבנ"י, וא"כ אין מקום למנותו בראש כל התרומות. אך התורה הקדימה את נדבת הזהב ללמדנו, שהתרומה הראשונה שהביאו ישראל אינה לפי הסדר דשאר התרומות.

דשאר התרומות יש בהם חילוק אצל בני ישראל במידת הימצאותם, עד שישנם ענינים שנמצאים רק ברשותם של יחידי סגולה, ואצל השאר כלל אינם נמצא, משא"כ הזהב, שהוא הענין הכי עיקרי, הוא מבטא המעלה העיקרית דבנ"י ישראל – מה שקשורים עם הקב"ה בעצם מהותם, שענין זה נמצא אצל כאו"א מישראל, תהי' דרגתו אשר תהי', בשווה.

וא"כ מובן שבהקדמת הזהב ומנייתו ראשון לכל הנדבות, מתבטא ומודגש העיקר הנ"ל, שהיסוד להקמת המשכן הוא המעלה הכי עיקרית וחשובה אצל בני ישראל, מה שקשורים הם בעצם מהותם עם הקב"ה. ורק לאחרי שמודגשת נקודה יסודית זו, שהיא בכל ישראל בשווה, הנה אז יש מקום לסדר הרגיל – שאר הנדבות לפי מידת הימצאותם אצל בני ישראל.

פנינים

דרוש ואגדה

עשיית המשכן גם מנחושת

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת (כה, ג)

לכאורה תמוה, הרי במקדש "אין עניות במקום עשירות" ועד ש"השקו את התמיד בכוס של זהב", וא"כ מדוע השתמשו בעשיית המשכן גם בנחושת?

וי"ל דבזה מרומזת הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו.

דהנה מבואר בסה"ק דזהב וכסף ונחושת מרמזים על שלשה סוגים בבני ישראל.

זהב מרמז על מדת הגבורה, שבעבודת האדם הוא בחינת הבעלי תשובה. כסף מרמז על מדת החסד שהוא בחינת הצדיקים, ונחושת מרמז על "נחש הקדמוני" שבעבודת האדם מרמז על "פושעי ישראל".

וזהו שנצטוו לבנות המשכן מכל שלושת הסוגים לרמז שכל סוגי בני ישראל יכולים להיות מכוון ומשכן לשבתו ית'.

שאין האדם יכול לומר, שאם פגם ועבר ח"ו על רצונו ית', אין הוא יכול להיות משכן לשמו ית', אלא גם האדם שבבחינת "נחושת" – "פושעי ישראל" יכול להיות חלק מהמשכן. ועד שמכסף וזהב לבד (בלי נחושת) א"א לבנות משכן לו ית'.

(ע"פ לקו"ש ח"ו עמ' 152 ואילך)

הכוונה בלקיחת הצדקה

ויקחו לי תרומה לי לשמי (כה, ב. ובפרש"י)

ידועה הקושי מדוע נאמר "ויקחו לי תרומה", דלכאור' הול"ל "ויתנו לי תרומה"?

ויש לבאר זה ע"ד הרמז, דהא גופא משמיענו הכתוב, דלא רק נתינת הצדקה צ"ל "לשמי" כ"א גם ה"ויקחו לי" – לקיחת הצדקה צ"ל לשם הקב"ה.

דהנה זה שהנותן – העשיר – צריך ליתן צדקה "לשמי" – לשם המצוה, אינו חידוש כ"כ. דמכיון שהכסף הוא רכושו הפרטי, והתייגע להשיגו, הרי כשנפרד מהכסף ונותנו לזולתו ה"ז [בד"כ] בשביל לקיים מצות צדקה "לשמי".

אך העני הלוקח את הצדקה, ה"ה לוקחה לשם עצמו, לפרנס עצמו ובני ביתו, ויתכן שלא תהי' בזה כוונה "לשמי". וזה משמיענו הכתוב שגם העני צריך לקחת את הצדקה לשם הקב"ה.

והוא ע"פ המבואר בסה"ק (ראה סה"מ תרכ"ח ד"ה תקעו. ועייג"כ שמו"ר פל"א, ה. תנחומא שם) דהטעם שברא הקב"ה את עולמו באופן שהעניים מקבלים את כספם דוקא מהעשירים הוא כי באם הי' לכולם את כל הנצרך להם, לא הי' בעולם ענין חסד והצדקה.

ולשם זה צריך העני לקבל את הצדקה, לא כי עיי"ז יהי' לו פרנסתו, אלא "לשמי", דעיי' שהעשיר נותן לו המעות מתקיים ענין הצדקה בעולם.

(ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 908 ואילך)

בענין חיוב ידיעת כל התורה ומעלת הלימוד בספר הרמב"ם

יבאר מעלת הלימוד בספר הרמב"ם שהוא מקבץ כל ההלכות בלי טעמים, גם ע"פ שיטת שו"ע הרב בהלכות תלמוד תורה שפסק כרש"י והרא"ש דאין די בהלכות בלא טעמים / יסיק בפלפול ובראי' דיש חיוב מחודש של ידיעת כל הלכות תרי"ג מצוות, ויבאר עוד כמה עניינים בשיטת הרמב"ם ושו"ע הרב בגדרי חיוב ידיעת התורה שמחוייב כל אחד

לימודו בלימוד המביא לידי מעשה שהן הלכות הצריכות לכל אדם לידע אותן לקיים המצות כהלכתן וליזהר מליכשל באיסורים חס ושלום" (ס"ט).

ואח"כ ממשיך (ס"י-יא) ד"אם אחר שהוא בקי היטב בכל לימודו המביא לידי מעשה . . יוכל לקבוע לו שעה גדולה ללימוד אחר ויספיק לו שאר היום לחזור על לימודו המביא לידי מעשה, אזי חייב להוסיף מעט מעט ללימוד בשעה זו הלכות אחרות שהן פירוש התרי"ג מצוות אף מצות שאינן נוהגות כמו קדשים וכיוצא בהן ולחזור עליהן כראוי כו' כמשנ"ת

א

יקשה בשיטת שו"ע הרב, דס"ל כרש"י והרא"ש שאין ללמוד הלכות פסוקות בלא טעמים ואעפ"כ פסק דמי שאינו יכול ללמוד כל התורה ממש – ילמוד משניות וספר הרמב"ם

בהלכות ת"ת פרק שני האריך רבינו הזקן בביאור החיוב ללמוד כל התורה כולה (ס"א וב) והאיסור לשכוח דברי תורה המחייב לחזור על הלימוד פעמים רבות כו' שלא לשכוח (ס"ג-י), וכתב עוד, דמי שאין דעתו יפה ללמוד ולזכור כל התורה כולה (ס"ח), "צריך שיהי' כל

הרא"ש וב"י". אשר כל זה הוא דלא כשיטת הרמב"ם "שחיבר ספר משנה תורה בלי נתינת טעמים להלכות כלל, ועשאו להורות מתוכו לבדו כמ"ש בהקדמתו שם שלא יצטרך אדם לחיבור אחר בעולם כו" (ל' אדה"ז בקו"א לרפ"ב שם. ע"ש בארוכה).

ומעתה אינו מובן שיטת רבינו הזקן כאן, דהא כיון ש"אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בוריין ונקרא בור", שוב אמאי כתב ש"אם יוכל לקבוע לו שעה גדולה ללימוד אחר . . . ילמוד . . . מתוך המשניות . . . חיבור הרמב"ם ז"ל בס' עבודה וס' קרבנות" – הרי לכאורה יותר טוב ונכון שילמוד ההלכות "בטעמיהן בדרך קצרה" (ל' אדה"ז שם ס"א) מהתלמוד? והפוסקים, שאז מבין ההלכות "לאשורן על בוריין".

ובשלימא בנוגע ללימוד משניות – יש לומר דאכן מטעם זה מוסיף אדה"ז (משניות) עם פירושיהן, כי בפירושי המשניות נכללים גם הטעמים (וכמבואר בהקדמת התיו"ט למשניות); איברא, דעדיין צ"ע מהמשך דברי אדה"ז, שנוסף על לימוד המשניות יש ללמוד

למעלה שנאמר (עקב יא, כב) כל המצוה וגו' ולא עליך המלאכה לגמור (אבות ספ"ב). ולכן אף שאין שעה זו מספקת ללמוד הלכות אלו מהתלמוד ולחזור עליהן כ"כ, עכ"פ ילמוד אותו מתוך המשניות עם פירושיהן ויחזור עליהן כראוי עד שיהי' זוכרן כו' ויש לו לעסוק תחלה בסדר קדשים כמו שאמרו חכמים (ראה מנחות קי, א) כל העוסק בתורת עולה כאלו הקריב עולה. וע"כ נכון הדבר אם אפשר לו ללמוד הלכות כל הקרבנות בשלימות וכל העבודות שבמקדש והלכות המקדש וכל כליו כמבואר באר היטב בחיבור הרמב"ם ז"ל ס' עבודה וס' קרבנות ואח"כ במשך הזמן אם יוכל להוסיף עוד בשעה זו ללמוד ולחזור כראוי יעסוק בסדר טהרות וזרעים כו". ע"כ.

ולכאורה יש כאן דבר פלא, דהנה בריש הפרק (ס"א) פסק כשיטת רש"י (ברכות ה, א ד"ה זה גמרא. מז, ב ד"ה שלא שמש. סוטה כב, א ד"ה ולא שימש ת"ח וד"ה שמורין הלכה) והרא"ש (בתשובה כלל לא סימן ט) שאין די בלימוד הלכות פסוקות בלי טעמים, "כי אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בוריין ונקרא בור, ולכן יש' אוסרין להורות אפילו לעצמו מתוך הלכות פסוקות בלי טעמים שלמד", ולפיכך גם בתחילת לימודו חייב אדם ללמוד "תלמוד המבאר טעמי ההלכות שבמשניות וברייתות ומימרות האמוראים ובזמן הזה גם בספרי הפוסקים הראשונים המבארים טעמי ההלכות פסוקות שפסקו הטור וש"ע כמו

(2) ואף שהמדובר (כלשון אדה"ז) במי "שאינן שעה זו מספקת ללמוד הלכות אלו מהתלמוד ולחזור עליהן כו" – הרי כיון שהמדובר במי ש"יכול לקבוע לו שעה גדולה" (לא רק "שעה קטנה", כבסעיף יו"ד שם), עכ"ל לכאורה, שכונת אדה"ז שאינו יכול ללמוד הרבה מהתלמוד ולחזור ע"ז, אבל לא שאינו יכול ללמוד כלל מהתלמוד ב"שעה גדולה" זו. ולהעיר מהסמ"ג בהקדמה למ"ע (מקורו דאדה"ז בסעיף זה, כנסמן בשו"ע) "ויש אדם שילמוד כל ימיו ולא יכול להשיג לדעת מצוה אחת כמאמרה בע"פ מחמת אורך הגמ' ופלפולה כו".

(1) בפנים מציין רש"י וסמ"ע בהקדמה". וראה בקו"א שם סק"א, ובמ"מ שם.

ב

ידקדק בלשון שו"ע הרב גבי כללות חיוב לימוד כל התורה, ויקדים לפלפל בלשון הרמב"ם בענין תלמוד המביא למעשה ע"פ ביאור הכס"מ

ויובן זה בהקדם בירור כללי בגדר חיוב לימוד התורה לפי שיטת אדה"ז בהלכות תלמוד תורה. וז"ל אדה"ז בריש פרק ב' שם: "מי שלא לימדו אביו תורה חייב ללמד את עצמו כשיכיר שנאמר (ואתחנן ה, א) ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם זו מ"ע של ת"ת על כל אדם לעצמו ללמוד כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה". ומציין מקורו ב"רמב"ם (הל' ת"ת פ"א ה"ג) מגמ' קדושין כ"ט⁴ (ע"ב). אלא שברמב"ם, לאחר שהביא הלימוד מ"למדתם אותם ושמרתם לעשותם", מוסיף "וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד", אבל אדה"ז השמיט סיום זה.

ולכאורה נראה לבאר הטעם שהשמיט אדה"ז הוספה זו, כי לפי הסברה זו גדר החיוב דת"ת הוא להיותו מביא לידי מעשה, וכמו שביאר הכסף משנה ד"מאחר שהוא חייב לעשות חייב הוא ללמוד", דמשמע מדבריו, שיסוד חיוב הלימוד הוא משום שמביא לידי מעשה.

ועפ"ז יש לומר, שזה שאדה"ז השמיט ראי' זו הוא לפי שס"ל שהחיוב הוא (כהמשך דבריו) "ללמוד כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה", שלימוד זה אינו רק לימוד המביא לידי מעשה, אלא כולל ידיעת כל התורה כולה, וגדר מצוה זו

(4) וראה רש"י שם ד"ה דכתיב.

גם "הלכות כל הקרבנות בשלימות [ולא רק אלו שבמשנה]... בחיבור הרמב"ם ז"ל – והרי חיבור הרמב"ם הוא "בלי נתינת טעמים להלכות כלל" (כנ"ל)³.

ואע"פ שאם ילמוד גם טעמי ההלכות בקצרה יחסר בכמות הלימוד – הרי בלאו הכי מדובר במי שלא יוכל לגמור את כל התורה כולה (אפילו רק ההלכות הפסוקות), ואפשר שלא יוכל לגמור יותר מסדר קדשים (ורק שאם במשך הזמן יוכל להוסיף עוד בשעה זו... יעסוק בסדר טהרות וכו'), וכבר כתב ע"ז שם שלא יחוש לזה שאינו יכול לגמור כל התורה כולה, כי "לא עליך המלאכה לגמור" (וכמו שהביא לפנ"ז (סו"ס ח) ש"היו מצויים בימיהם תלמידים שלא היו בקיאים ויודעים בע"פ רק מסכת אחת ויש מהן שתי מסכתות"); וכיון שבכל אופן "לא עליך המלאכה לגמור", הרי לכאורה עדיף יותר לימוד מעט הכמות ורב האיכות (היינו הלכות בטעמיהן בדרך קצרה), מלימוד הלכות פסוקות בלי טעמים מתוך המשניות וחיבור הרמב"ם.

(3) ודוחק לומר שכונתו שילמוד הרמב"ם עם נושאי כליו המבארים גם המקורות וטעמי ההלכות.

ועוד יותר: מזה שמביא לימוד "המשניות עם פירושיהן" בחדא מחתא עם לימוד הרמב"ם (שהוא בלי טעמים כלל), משמע, דגם מ"ש "המשניות עם פירושיהן" אין הכוונה לטעמי ההלכות בדרך קצרה (כבתוי"ט הנ"ל), אלא לפירושים המבארים דברי המשנה, וכן לידע תוכן פסק ההלכה, כדי להוציא מאידך טעמא שבפרש"י (סוטה שם ד"ה שמורין) – ע"ד המורין הלכה מתוך משנתם שהם מבלי עולם – ד"ש משניות הרבה... (ד)יחידיאה היא ולית הלכתא כו".

לקראת שבת

ומצריכה לימוד טעמי ההלכות – היא השיטה המחשיבה יותר את מה שהלימוד צריך להביא לידי מעשה. וא"כ פשיטא שא"א לומר דהרמב"ם ס"ל שכל עצמו של חיוב הלימוד הוא רק מצד שמביא לידי מעשה.

ותו, דאי נימא דכל כוונת הרמב"ם בהוספה זו היא רק לומר שיסוד חובת הלימוד הוא משום שמביא לידי מעשה, שוב אינו מובן למאי נפק"מ סיוס לשונו "שהתלמוד מביא לידי מעשה) ואין המעשה מביא לידי תלמוד". ובאמת ביותר יש לתמוה על הוספה זו בלשון הרמב"ם. דהנה, להלן בהלכות ת"ת (פ"ג ה"א), היכא דפירט הרמב"ם ההלכות הקשורות עם כלל זה "שהתלמוד קודם למעשה בכל מקום" (דחיית מצוה מפני מצות ת"ת), כותב "שתלמוד תורה (שקול) כנגד כל המצות, כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום" – ואינו מוסיף פרט זה "ואין המעשה מביא לידי תלמוד". ואם בעיקר מקומה של הלכה זו לא הביאו הרמב"ם, למה הביאו כאן, כשהענין הובא רק דרך אגב לראי' על ענין אחר?

ולהכי נראה לחדש, דאין כוונת הכס"מ במ"ש (בפירוש דברי הרמב"ם) "ומאחר שהוא חייב לעשות חייב הוא ללמוד", רק דחייב ללמוד כדי שידע איך לעשות (כיון שהתלמוד מביא לידי מעשה) – אלא ר"ל שזוהי גם ראי' שרצה הרמב"ם להביא בסברא בדרך כ"ש וק"ו, דכיון שמצינו בכל מקום שהתלמוד קודם (ויותר חשוב) מענין המעשה ["מפני שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין המעשה מביא לידי תלמוד"], א"כ, מי שחייב במעשה, כ"ש וק"ו שחייב בתלמוד (שיותר חשוב וקודם למעשה

הוא חובת ידיעת התורה לשם ידיעה (לא לשם מעשה).

מיהו עדיין יש לעיין בזה, מהו עומק כוונת הרמב"ם בהוספה זו (אשר עפ"ז נוכל להגדיר יותר מהו שרבינו הזקן השמיטה). דהנה, זה פשוט שאין לפרש אפילו בדעת הרמב"ם, דס"ל שחובת הלימוד אינה אלא משום שמביא לידי מעשה ותו לא, שהרי גם להרמב"ם חובת לימוד התורה כוללת לא רק לימוד ההלכות הצריכות, וכמו שפסק להדיא (שם ה"א⁵) ש"חייב (אדם) לשלש את זמן למידתו שליש בתורה שבכתב ושליש בתורה שבעל פה ושליש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר כו' . . הנקרא גמרא", הרי, שגם בתחילת לימודו חייב אדם ללמוד לפולה של תורה [ולא רק הלכה למעשה, כי לדעת הרמב"ם מספיק לימוד "משנה", שהיא הלכות פסוקות בלי טעמים (ובלשון הרמב"ם הנ"ל "שליש בתורה שבעל פה"), כדי לידע את המעשה אשר יעשון, וכנ"ל סעיף א].

ובאמת אדרבה: דוקא לשיטת אדה"ז, זה שחייב אדם ללמוד "שליש בתלמוד" היינו רק טעמי ההלכות בדרך קצרה, שזה נחוץ בשביל הבנת "גופי ההלכות לאשורן על בוריין" (ורק אז מותר להורות), משא"כ פלפולה של תורה, שהוא "עומק עיון טעמי ההלכות ולהבין דבר מתוך דבר ולדמות דבר לדבר כו'", "אין לו לעשות בתחלת לימודו אלא לאחר שיגמור ללמוד כל ההלכות פסוקות בטעמיהן בדרך קצרה בלי עיון רב ופלפול" (ל' אדה"ז שם ס"א). ונמצא דדוקא השיטה החולקת על הרמב"ם

לקראת שבת

כא

ומפרט "דהיינו תנ"ך וכל הלכות פסוקות של כל התורה עם הטעמים כי הן הן פי' התרי"ג מצוות שבתורה", ועד"ז מדייק עוד כמה פעמים בהל' ת"ת (שם ס"ו. פ"ב ס"א (תתלה, ב) ובסוף הסעיף. סי"א. פ"ג ס"א (תתמה, א-ב). שם ס"ב. ועוד), בגדר ידיעות ההלכות כו', שהן "פירוש התרי"ג מצוות שבתורה".

וביאור לשון זה יובן מדברי הסמ"ג (בהקדמה למ"ע) – שהוא מקורו של אדה"ז (כנסמן בפנים השו"ע בפ"א ס"ד. פ"ב ס"ה (בסופו). שם סי"א) שיש חיוב ללמוד גם הלכות של המצוות שאינן נוהגות בזמן הזה – וז"ל: "כי המצוות אשר צוה אדון העולם יש לידע יסודותיהם אע"פ שאינם צריכין עתה, כי על כל המצוות נצטוינו ולמדתם אותם ונאמר (תבוא כז, א) שמור את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם וגומר, ונאמר (אמור כב, לא) ושמרתם מצותי ועשיתם אותם, הא למדת שהשמירה והעשי' שני דברים הם, כי אין שמירה אלא בלב . . . וכן אמרו רבותינו (תו"כ (ורש"י) אמור שם) ושמרתם זו המשנה ועשיתם זו העשי'". ומדבריו אלו מובן, שבנוגע לתרי"ג מצוות יש שני חיובים: (א) עשיית התרי"ג מצוות, (ב) שמירת תרי"ג מצוות בלב, דהיינו ידיעת המצוות.

ומעתה יש לומר, שזהו יסוד החילוק בין שיטת הרמב"ם ושיטת אדה"ז בגדר מצוות ידיעת התורה, לדעת הרמב"ם ה"ז חיוב בפ"ע של ידיעת התורה, ואילו לאדה"ז יסודו הוא ידיעת תרי"ג מצוות שבתורה, וגדר הלימוד הוא על דרך קיום תרי"ג מצוות, אלא שזה במעשה

בכל מקום).⁶

ועפ"ז נמצא שכוונת הרמב"ם היא, אדרבה, להגדיל חשיבות הלימוד על המעשה, דמלבד חובת הלימוד מפני שהוא מביא לידי מעשה, הרי עצם חיוב הלימוד הוא יותר חשוב וקודם לענין המעשה. דמעלה זו היא מצד עצם ידיעת התורה, ולכן פסק הרמב"ם שגם בתחילת לימודו של אדם חייב ללמוד שלישי זמנו בפלפולה של תורה "הנקרא גמרא".

ומעתה נוכל לגשת לדיוקנו, במה שרבינו הזקן השמיט כל הוספה זו שבלשון הרמב"ם. דיש לומר, דזה שאדה"ז השמיט סיום דברי הרמב"ם "וכן אתה מוצא כו", הוא לפי שלשיטתו אזיל בהא ש"חייב לשלש את זמן למידתו", שפירש "שליש בתלמוד" (בתחלת לימודו) – היינו "לידע הטעמים בדרך קצרה מהתלמוד והפוסקים בלי עיון רב ופלפול" (ל' אדה"ז שם ס"א), וכדלקמן.

ג

יסיק דנחלקו הרמב"ם והשו"ע הרב אם חיוב ידיעת התורה הוא חיוב בפ"ע או שיסודו הוא בידיעת תרי"ג מצוות, ויבאר עפ"ז שיטותיהם לענין "שליש בתלמוד"

והנראה בכל זה, דנחלקו כאן הרמב"ם ורבינו הזקן בהגדרת מהות החיוב ידיעת התורה. דהנה בבוא אדה"ז לבאר (בפ"א ס"ד (תתלא, א בסופו ואילך) בחיוב לימוד האב לבנו) החיוב "לידע כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה", מפרש (שם)

(7) ראה לשון הקדמת בני הגאון המחבר לשו"ע אדה"ז (נעתק לקמן הערה 17).

(6) להעיר מפירוש נמוקי מהרא"י על הרמב"ם כאן דתלמוד קודם למעשה היינו "דקודם בזמן". וראה גם לחם יהודה לרמב"ם כאן.

הסמ"ג "כי אין שמירה אלא בלב . . ושמרתם זו המשנה", שצריכים לשמור התרי"ג מצות בלב ע"י לימוד וידיעת התרי"ג מצות¹⁰, וזהו המשך לשון אדה"ז ש"ז מ"ע של ת"ת על כל אדם לעצמו ללמוד כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה כמשנ"ת למעלה שנאמר (עקב יא, כב) כל המצוה גו"י (ששם "למעלה" (פ"א ס"ד) הביא הכתוב (עקב שם) "כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת" ודברי הסמ"ג), שחייב זה נרמז במ"ש "ושמרתם לעשותם", שלזה צריכים לידע כל התרי"ג מצות.

ועפ"ז מובן עוד יותר החילוק בין שיטת הרמב"ם ושיטת אדה"ז בפירוש "שליש בתלמוד" (ראה ק"א לאדה"ז שם רפ"ב) – שלהרמב"ם ה"ז פלפולה של תורה, ולאדה"ז הוא רק טעמי ההלכות בדרך קצרה כנ"ל – ולדברינו עתה הדברים מתאימים ביותר, כי לשיטת הרמב"ם שהמצוה היא ידיעת התורה, מה שאמרו חייב אדם לשלש זמן למידתו שליש במקרא שליש במשנה ושליש בתלמוד, היינו שצריכים לחלק זמן הלימוד בין כל חלקי התורה, מקרא משנה ותלמוד; אבל לשיטת אדה"ז, אין הם ג' חלקים שונים, אלא מקרא משנה ותלמוד מהווים חפצא אחד של ידיעת תרי"ג מצות התורה, שבשביל ידיעה זו צריכים לימוד המקרא – שבו

וזה ע"י שמירה בלב⁸ [וענין זה מודגש גם בלשון אדה"ז בהל' ת"ת בשם "חכמי האמת" (פ"א ס"ד) בנוגע לחיוב לימוד כל התורה כולה, "שכל נפש מישראל צריכה כו' שתקיים כל התרי"ג מצות במעשה דבור ומחשבה, ודיבור ומחשבה הוא לימוד הלכותיהן"]⁹.

ועפ"ז יש לומר, שהרמב"ם ואדה"ז חלוקים בפירוש דברי הכתוב "ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם" (שהוא מקור החיוב ללמד את עצמו): מדברי הרמב"ם, שלאחרי הבאת הכתוב ממשיך "וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמוד קודם למעשה כו"י מובן שמפרש התיבות "ושמרתם לעשותם" על עשיית המצות [והכתוב בא להדגיש הקדמת תלמוד למעשה, שבתחילה בא "ולמדתם אותם" ואח"כ "ושמרתם לעשותם"]; אבל אדה"ז שלא הביא המשך דברי הרמב"ם, מפרש שגם המשך לשון הכתוב "ושמרתם לעשותם" קאי על חובת הלימוד, וכדברי

8) והרי קיום מצות ידיעת התורה לאדה"ז תוכנה גם כפשוטה – שמירה בלב (ראה תו"כ ר"פ בחוקותי) [ובמצות ידיעת התורה לאדה"ז יש בו חיוב "מצות ושננתם" [שיהיו ד"ת שנונים ומחודדים כו"י] – הל' ת"ת שם פ"ב ס"ג] וכן לאו דופן תסורו (ד) קאי אכל התורה כולה שבע"פ כו"י – קו"א לרפ"ג (תתמג, ריש ע"ב), וכמ"ש אדה"ז שם (פ"ב ס"ב) "שנחקק היטב בזכרונו* כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה".

9) וראה לקו"ת ס"פ קדושים (ל, ד).

10) אלא שבכתוב (שהביא הסמ"ג שם) "ושמרתם מצות ועשיתם אותם" שנאמר "ועשיתם אותם", שהעשי' הו"ע בפ"ע, מפרש הסמ"ג שהם שני דברים, שמירה ועשי', משא"כ בכתוב "ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם", ש"לעשותם" בא בהמשך ל"ושמרתם", יל"פ שג"ז נכלל בשמירה בלב.

ולהעיר שבסמ"ג הובא גם המשך דברי הרמב"ם "וכן אתה מוצא כו"י".

* דעת אדה"ז בקו"א שם (תתמא, ב) שגם להרמב"ם אין לשכוח דבר מדיני התורה. ויסמין על מ"ש וחייב לשלש זמן כו' כדי שלא ישכח דבר כו' דממילא משמע דגם בתחלת לימודו צריך לחזור כ"כ שלא ישכח. אבל לשיטתו "אל תקרי ושננתם" היא אסמכתא בעלמא וה"נ לאו דהשמר כו'. ע"ש. ועכ"פ לא כ' הרמב"ם בהל' ת"ת שם (פ"א ה"ב) כלשון הנ"ל דאדה"ז.

ד

יוכיח שיטת שו"ע הרב מעוד מקום בהל' תלמוד תורה

ויש להוכיח זה (שלשיטת אדה"ז עיקר חובת ידיעת התורה היינו ידיעת התרי"ג מצות) מדברי אדה"ז עצמו, להלן בהלכות ת"ת ריש פרק ג, וז"ל: "וכל מי שדעתו וכח זכרונו יפה שיוכל ללמוד ולזכור כל התורה שבעל פה כולה ה"ז לא ישא אשה עד שילמוד תחלה תורה שבע"פ כולה שהן כל ההלכות בטעמיהן בדרך קצרה שהן פי' כל התרי"ג מצות בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים ואח"כ ישא אשה כו' שאם ישא אשה תחלה כו' לא יוכל לעסוק בתורה כראוי כ"כ ללמוד ולזכור כל ההלכות בטעמיהן שהן פי' התרי"ג מצות ועיקר התורה שבע"פ".

ויש לעיין, למה הזכיר כאן רק לימוד "כל ההלכות בטעמיהן", והרי לעיל בפרק ראשון (ס"ד), כשמדבר ע"ד החיוב "לידע כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה", כותב שזה כולל גם לימוד כל "דברי חכמים שהסמיכום על מדרש הפסוקים שהן ההגדות", וכן להלן (פ"ב סוס"א) כשמבאר ע"ד החיוב לשלש זמן למידתו, כותב ש"דרשות ההגדות יחשבו בכלל שלישי במשנה", וא"כ חייב ללמוד אותם – ולמה השמיט בריש

נאמרו תרי"ג מצות¹¹; ולימוד משנה ותלמוד שהם פירוש התרי"ג מצות¹²: משנה – הלכות פסוקות; ותלמוד – ידיעת טעמי ההלכות בדרך קצרה שרק אז "מבין גופי ההלכות לאשורן על בורין" [משא"כ פלפולה של תורה, שאינו נוגע לידיעת תרי"ג מצות התורה, ה"ז בא רק לאחרי שהאדם גמר לימוד כל התורה כולה, "ליגמר והדר ליסבר" (שבת סג, א. שו"ע אדה"ז שם ס"א וב"ב¹³)].

11 והא דלאדה"ז החיוב דלימוד תורה שבכתב הוא לא רק בחמשה חומשי תורה אלא גם נ"ך (כמ"ש בפ"א ס"ד. ושם ס"א לענין הלימוד עם תינוקות. וראה פ"ב סוס"ט) – הוא ע"ד חיוב לימוד ההגדות, אף שאינן פי' התרי"ג מצות (ראה לקמן ס"ד והערה 15). ולהעיר מפ"א ס"ו "ולכן לא נהגו עכשיו ללמד להתניוק כל התנ"ך כבימיהם רק תורה לבדה כי סומכים כו' ומ"מ צריך ללמדו ולחזור עמו פעמים רבות כל פרשיות התורה שבהן כתובות המצות והמשפטים שהתלמוד מפרשן והפסוקים והתיבות והאותיות שבהן הן נדרשים תמיד בתלמוד". וראה קו"א שם סק"א (ושם תתכן, א בביאור דעת רש"י: דנביאים וכתובים ניתנו אח"כ ולא קאי עלייהו קרא דולמדתם כו'). ואכ"מ.

12 עפ"ז יש להוסיף ביאור בזה שהביא אדה"ז שם פ"ב ס"ב גם דעת הר"ן (ע"ז יט, ב) וד"מ (יו"ד סרמ"ו אות ב) שגם בתחלת לימודו לא ישלש זמן לימודו לשלשה חלקים שוים ממש כו' ומסיים "וטוב לחוש לדבריהם"

(דיש לומר שטעמי דהר"ן שהביא אדה"ז, "שהרי המשנה חמורה מן המקרא וצריכה זמן מרובה יותר ואצ"ל התלמוד שצריך זמן מרובה יותר מהמשנה", נוגע גם לגדר קיום המצוה לדעת אדה"ז),

כי כיון שהמצוה היא (לא סתם לימוד התורה, אלא) ידיעת התרי"ג מצות, הרי מובן, שאינו דומה זמן לימוד מצוה מסויימת בתושב"כ לזמן לימוד פירושה בתושבע"פ, דמשנה "צריכה זמן מרובה יותר, ואצ"ל התלמוד שצריך זמן מרובה יותר מהמשנה".

13 ולהעיר שגם ב"ליסבר" מדייק "לסבור סברות בעומק עיון טעמי ההלכות ולהבין דבר מתוך דבר כו' עד שמגיע לירד לעומק ההלכה" (ס"א שם), ועד"ז שם ס"ב "לסבור סברות לירד לעומק הסברות וטעמי ההלכות כו'" (וראה לשון הרמב"ם שם הי"א. קו"א

לאדה"ז שם סק"א). והיינו להדגיש יותר איך שגם "ליסבר" (אינו סתם חיוב של סתם פלפול, אלא) נכלל במצות ידיעת "פירוש תרי"ג מצות שבתורה", כי תוכנו ידיעת עומק הסברות וטעמי ההלכות. ובפרט לפי המשך דברי אדה"ז שם ס"ב ד"ליסבר . . . ולחדש חידושי הלכות רבות לפי רוחב שיש בלבו כו'" – ה"ז מודגש ביותר [אלא שמ"מ אינו בכלל "עיקר תורה שבעל פה", כדלקמן סעיף ד].

פה¹⁷], ורק חובת ידיעת "עיקר התורה שבע"פ" חמורה כ"כ עד ש"נדחית מפני לימוד זה מצוה רבה של פרי' ורבי' (ל' אדה"ז שם פ"ג ס"א).

ה

יבאר עפ"ז שיטת שו"ע הרב לענין לימוד הלכות פסוקות בלא טעמים

והנה אף שלדעת אדה"ז "עיקר התורה שבע"פ" שהוא פירוש התרי"ג מצות הוא הלכות בטעמיהן דוקא (עכ"פ בדרך קצרה), מ"מ מצינו (פ"ב ס"א, ושם בסוף הסעיף) שאדה"ז קורא גם להלכות פסוקות בלי טעמים "פירוש התרי"ג מצות שבתורה".

ועוד זאת: "משנה", שהיא הלכות פסוקות בלי טעמים, נחשבת חלק בפני עצמה בלימוד התורה, שהרי החיוב לשלש זמן למידתו הוא – שליש במקרא שליש במשנה ושליש בתלמוד, היינו שצריך ללמוד משנה בזמן בפני עצמו. והלא לכאורה ה' מקום לתמוה, דכיון שלאדה"ז "אם אינו יודע טעמי ההלכות אינו מבין גופי ההלכות לאשורן על בוריין" ואינו מקיים חובת ידיעת התורה עד שיודע גם טעמי ההלכות בדרך קצרה – שוב אמאי נחשבת "משנה" חלק בפ"ע בלימוד התורה¹⁸, ועד שהוא בזמן בפ"ע. ועל כרחין צ"ל, דמ"ש אדה"ז שבלי ידיעת

פרק ג ע"ד חיוב לימוד ההגדות [וכן כמה פעמים אח"כ בהמשך הפרק (בס"ב), מביא הענין דלימוד תורה שבע"פ כולה שהוא לימוד הלכות כו' ולא מזכיר ע"ד לימוד אגדות]?

וע"פ הנ"ל מובן הדבר, כי עיקר חובת ידיעת התורה היא ידיעת התרי"ג מצות, שבזה נכלל רק לימוד ההלכות של המצות¹⁴. וזהו גם דיוק לשון אדה"ז כמ"פ בפרק ג' שהלכות התורה שהן "פירוש התרי"ג מצות" הן "עיקר התורה שבע"פ", שבזה בא לתרץ דיוק האמור, דאף שהגדות שבתורה נכללות בתורה שבעל פה¹⁵ (כמ"ש אדה"ז פ"ב ס"א), מ"מ אינן בכלל "עיקר התורה שבעל פה"¹⁶, שזהו רק פירוש התרי"ג מצות [ויש לומר, שמקור דברי אדה"ז הוא בהקדמת הרמב"ם לספר היד, "כל המצות כו' בפירושו ניתנו . . והמצוה זו פירושה . . ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל

14 וגם בפ"ב סוס"א שם שכתב "אך פירוש המקרא ודרשות ההגדות יחשבו בכלל שליש במשנה לפי שהמשנה כו", היינו דנחשב בכלל, אבל אין חיובו שווה ללימוד המשנה כו' – הלכות עצמן – שכ' לפניו בהסעיף.

15 ונכלל במצות ושנתם ובלאו דפן יסורו, כמ"ש אדה"ז בקו"א לרפ"ג (הנ"ל הערה 8), וא"כ גם זה נכלל במצות ידיעת התורה שלומד לפני שנושא אשה – אבל מפני לימוד זה (דהגדות) לא נדחית מצות פרי' ורבי', אלא רק מפני ידיעת עיקר תורה שבעל פה, שהיא פי' התרי"ג מצות, כנפנים.

ולהעיר ממ"ש אדה"ז שם פ"ב ס"ט "וליימוד האגדות מביא גם כן לידי מעשה להתבונן מתוכן מוסר השכל", ומשמע באדה"ז שם שלימוד אגדות הוא גם בכלל הלימוד דהלכות הצריכות למעשה (ש"ג) מי שדעתו יפה כו' יש לו ללמוד ולחזור תחלה הלכות הללו הצריכות למעשה".

16 כמפורש בקו"א שבהערה הקודמת: דרשות הפסוקים שאינו פי' התרי"ג מצות והן ההגדות.

17 ראה הקדמת בני הגאון המחבר לשו"ע אדה"ז: וכמו שהאריך א"א מו"ר ז"ל בחיבורו בהל' ת"ת בביאור מצות ידיעת התורה שהיא חובה על כ"א מישראל לידע כל תרי"ג מצות ופירושיהן כמו שניתנו למשה בסיני שבביאוריהן ניתנו כמ"ש ואתנה לך את לוחות האבן והתורה זו תורה שבכתב והמצוה זו תורה שבע"פ.

18 ובשלמא להרמב"ם, שאפשר להורות מהלכות פסוקות, מובן, שמשנה היא חלק בפ"ע.

"(לאשורן על בוריין)" דורשת גם ידיעת טעמי ההלכות עכ"פ בדרך קצרה – לכן צריך ללמוד גם "שליש בתלמוד".

ויש להוכיח זה (שגם לדברי אדה"ז חל על לימוד הלכות פסוקות בלי טעמים גדר ידיעת "פירוש תרי"ג מצות שבתורה" וקיום מצות ידיעת התורה) מדברי אדה"ז עצמו לקמן בהל' ת"ת (פ"ג ס"ד²⁰), שכתב ש"מי שלא הגיע למדה זו שיוכל ללמוד טעמי ההלכות ומקורן ואפילו בלימוד המביא לידי מעשה לבדו רק הלכות פסוקות לבדן אף אם יעשה תורתו קבע מחמת קוצר דעתו... אינו חייב לחיות חיי צער ולעשות מלאכתו עראי כדי להרבות בלימוד שאינו מבין על בוריו שהוא לימוד ההלכות בלי טעמים... אא"כ עושה במדת חסידות ואהבת התורה" [דרך מי "שדעתו יפה ומצליח בתלמודו ויוכל להיות ת"ח ללמוד כל התורה שבעל פה מהתלמוד והפוסקים" חייב לעשות מלאכתו עראי כו].

ומוכח, שאף שאין חוב לחיות חיי צער בשביל לימוד הלכות פסוקות בלי טעמים, מ"מ, מפני "מדת חסידות ואהבת התורה" יש מקום להנהגה כזו, לחיות חיי צער כדי ללמוד הלכות פסוקות של כל תורה שבע"פ. והיינו, לפי שגם ע"ז חל גדר קיום מצות ידיעת תרי"ג מצות התורה, ורק להיות שזהו "לימוד שאינו מבין על בוריין" אין לחייב את האדם לחיות חיי צער בשביל זה.

טעמי ההלכות עכ"פ בדרך קצרה א"א להבין "גופי ההלכות לאשורן על בוריין", אין הכוונה להוציא לימוד משניות מכלל קיום מצות ידיעת "פירוש התרי"ג מצות", אלא כוונתו שחסר בשלימות ההבנה, "לאשורן על בוריין".

ויש לומר, שזהו הטעם שממשיך שם "ולכן יש אוסרין להורות אפילו לעצמו מתוך הלכות פסוקות בלי טעמים שלמד" – שלכאורה האיסור להורות (אפילו לעצמו) אין מקומו בהלכות ת"ת אלא בהלכות הוראה – אלא שבזה מדגיש אדה"ז, שחסרון ההבנה בלימוד הלכות פסוקות בלי טעמים נוגע בעיקר לענין הוראה, ש"יש אוסרין להורות... מתוך הלכות פסוקות", אבל לא (כ"כ)¹⁹ לענין הלימוד, כי גם על לימוד הלכות פסוקות חל גדר ידיעת "פירוש תרי"ג מצות שבתורה", ויש בזה קיום מצות ידיעת התורה, ורק – כיון ששלימות הידיעה וההבנה

19) להעיר גם משו"ע אדה"ז יו"ד הל' שחיטה (ס"א בקו"א סק"ח) בנוגע לשוחט. ע"ש.

וגם לענין הוראה בכלל כתב מהרי"ל מיאנאוויטש (אחי אדה"ז) בשו"ת שארית יהודה שער המילואים סל"א: שאפי' האוסרים להורות מתוך הקיצורים כמבואר בדברי רבינו הג' אחמור"ר ז"ל בה' ת"ת אין זה אלא לכתחילה אבל בדיעבד לא שמענו ואף את"ל דחששו גם בדיעבד אין זה אלא בדבר דשייך בהו הוראה כי לשון הרא"ש כלל ל"א על הלומד מתוך ספרי הרמב"ם כו' לא יבין כו' וזהו דוקא בסברא שצריך עומק השכל והרבה ישוב הדעת אבל בדברים פשוטים הרי אדרבה נגלה לעין כל שהרמב"ם העמיד הכל בלשון צח לשון המשנה ובשפה ברורה. ובהמשך ענין שם: אבל יש ויש רבים וכן שלמים גדולים חקרי לב שעשו הלכות פסוקות בקצרה דוקא משום דס"ל כאידך פי' שברש"י בהא שמורים הלכה מתוך משנתם משום דבגמ' אמרי' הא מני כו' או חסורא מחסורא כו' ולכן דור אחר דור כו'. ע"ש. וממשיך: צא ולמד מה' שו"ב שבגמ' החמירו מאד... ורבינו הג' אחמור"ר ז"ל לא החמיר כו' (כנ"ל בשו"ע אדה"ז הל' שחיטה).

ו

והנה, מכל הנ"ל יש ללמוד זירוז נוסף בהצעה ע"ד לימוד שיעור קבוע בספר משנה תורה להרמב"ם בכל יום (שנתקבלה ומתפשטת בתפוצות ישראל²²) – אשר תוכן לימוד ספר זה, הוא לימוד תורה שבעל פה כולה, וכלשון הרמב"ם בהקדמתו לספר היד (בסופו) ש"חיבור זה מקבץ לתורה שבעל פה כולה. . שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבעל פה כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם".

ובהקדים, דלפום ריהטא יש מקום לומר, שמעלה זו היא רק לשיטת הרמב"ם, דס"ל שאפשר להורות גם בלי ידיעת הטעמים; אבל לפי פסק אדה"ז (כשיטת רש"י והרא"ש), שאסור להורות מתוך הלכות פסוקות ולימוד ההלכות צ"ל עם הטעמים (בדרך קצרה עכ"פ) – וכפי שאדה"ז חיבר שולחנו הזהב, הלכות בטעמיהן דוקא – לכאורה אין בלימוד הרמב"ם המעלה של ידיעת תורה שבעל פה כולה.

אבל²³ ע"פ הנ"ל מובן שאינו כן, כי גם לפסק

עפכ"ז יתריך הסתירה בשיטת שו"ע הרב, ויסיק מכאן ביאור במעלת שיעור קבוע בספר הרמב"ם גם לדידן דקיי"ל כרש"י והרא"ש ע"פ כל הנ"ל יובנו דברי אדה"ז הנ"ל (סעיף א), שיש עדיפות ללמוד הלכות פסוקות ממשניות וחיבור הרמב"ם לגבי לימוד קצת הלכות בטעמיהן בדרך קצרה (שאו מבין אותן "לאשורן על בוריי"):

כיון שחובת הלימוד אינה סתם לשם ידיעת התורה (שאו מובן שיש עדיפות בידיעה שהיא יותר שלימה, ידיעה "לאשורה על בורי"), אלא לשם ידיעת פי' התרי"ג מצות, לפי שחייב אדם לשמור כל התרי"ג מצות "בלב" [ובזמן הזה בטל רק קיום תרי"ג מצות במעשה, ולא השמירה בלב, שהיא ידיעת הלכות המצות], הרי מובן, שעדיף יותר ללמוד הלכות פסוקות ממשניות וחיבור הרמב"ם, שאז יש אפשרות שייגמור לימוד הלכות כל התרי"ג מצות²¹, מלימוד מקצת הלכות (אף שהלימוד יהי מעולה יותר, עם טעמיהן בדרך קצרה).

כלומר: המדובר כאן אינו בלימוד הנוגע למעשה, אלא בלימוד הלכות שאינן נוהגות בזמן הזה; וכיון שאין זה לימוד הנוגע למעשה, אלא רק לשם חובת ידיעת תרי"ג מצוות, לכן, טוב יותר שתהי' ידיעה בכל תרי"ג מצות שבתורה, מאשר ידיעה יותר שלימה אבל רק במקצתן.

21) ראה אור צדיקים (לר"מ פאפירש) עמוד התפלה סכ"ב אות יט: צריך אדם להשלים תרי"ג מצות במעשה ובדיבור ובמחשבה ולכן יש ללמוד יד הגדולה להרמב"ם או סמ"ג או סמ"ק שיש שם ביאור התרי"ג.

22) להעיר מרמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"ב.

23) להעיר גם מהקדמת המעדני יו"ט דאף ששיטתו היא כדעת הרא"ש שאסור להורות בלי ידיעת הטעמים, כ' בנוגע לחיבור הרמב"ם "ותחשב לו לצדקה למען עשות כיום הזה להחיות עם רב הבלתי יודעים לירד לעומקה של כל הלכה והלכה ולשוט ביים הגדול הוא ים התלמוד". וראה גם שו"ת שארית יהודה (הנ"ל הערה 19), והרי דבריו בשייכות לדברי הרמב"ם כתב בהמשך ולדעת אדה"ז בהל' ת"ת.

* אלא שממשיך שם לתוך, דגם הרמב"ם עצמו לא נתכוון אלא לכתוב הדברים למי שבקי כו'. ע"ש (הביאו אדה"ז בקו"א שם רפ"ב ודוחוהו כו').

– בדברי הלכה, ובזה גופא – בספר הרמב"ם, שבו נכללו הלכות פסוקות של כל תרי"ג מצות התורה (כמשנ"ת כבר במק"א (ראה לקו"ש חכ"ז ע' 229 ואילד)).

הרי ע"פ הנ"ל מובן, שבלימוד זה יש גם קיום מצות ידיעת עיקר תורה שבעל פה כולה (למי שאינו יכול ללמוד הלכות כל התורה כולה עם טעמיהן)²⁵.

ויהי רצון שנזכה ל"אותו הזמן" שאז יהיו ישראל "פנויין בתורה וחכמתה" (סיום הל' מלכים ברמב"ם), ויהי' לימוד כל התורה כולה בשלימותה, "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעי' יא, ט. רמב"ם שם).

אדה"ז, הרי אדם שלא הגיע למדה זו שיוכל ללמוד ולזכור כל הלכות התורה כולה עם טעמיהן בדרך קצרה (אם מפני שאין לו פנאי או לפי שאין דעתו יפה להצליח בתלמודו כ"כ) – כרוב בני אדם שבדורנו – יש לו ללמוד פירוש התרי"ג מצות כולן (כפי יכולתו²⁴), דהיינו הלכות פסוקות ממשניות וחיבור הרמב"ם כנ"ל, לפי שגם זה הוי בגדר ידיעת תרי"ג מצות התורה (שהיא עיקר תורה שבעל פה כולה), אלא שחסר בשלימות הידיעה (שהיא רק כשיודע גם טעמי ההלכות) – שבלאה"כ לא הגיע למדה זו כנ"ל.

ונמצא, שנוסף על כל המעלות שבזה שכל ישראל מתאחדים בלימוד אחד, ובזה גופא

25) וקיום מצוה זו יש בו תוקף גדול יותר מהא שמי ש"יכול לקבוע לו בכל יום שעה קטנה", יש לו "ללמוד פ"א כסדר כל התלמוד בבלי וירושלמי מכילתא כו", המבואר בס"י שם, כי ע"ז כ' אדה"ז שם "נכון הדבר ע"ד הקבלה", משא"כ בס"א בלימוד הלכות כ' אדה"ז "חייב להוסיף כו".

24) לאחרי הלימוד דהלכות הצריכות למעשה (כבהל' ת"ת שם). וראה הקדמת הרבנים כו' בשו"ע אדה"ז שם "ומפני שצרכי ישראל כו". הקדמת אדמו"ר האמצעי שם. מכתב אדהאמ"צ (אגרות שלו אגרת יט).

עבדו את ה' בשמחה

כאשר הוא מעודד רוח נדכאים וודאי מעודדים אותו מלמעלה

מאשר הנני קבלת מכתבו מ... ולפלא מה שכותב בתוך דבריו אודות רוחו הנדכאה, אף שהשגחה העליונה העמידתו על חלק היפה לעודד רוח נדכאים, שבמדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה, בודאי מעודדים אותו מלמעלה בכמה ענינים ואופנים שגם מלכתחלה לא יבוא למצב כזה ח"ו, וע"ד מ"ש לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, שזהו אופן רפואה של בורא עולם ומנהיגו שמלכתחלה לא ישנו מצב בלתי רצוי. משא"כ ברפואה לאחר שחל המצב שעכ"פ נשאר איזה רושם, וכמרז"ל יומא פ"ו ע"א.

ויה"ר שמכאן ולהבא עוד יותר יודגש אצל כת"ר המאמר עבדו את ה' בשמחה, שכ"כ השתדל בהפצת עבודה זו כ"ק מורנו הבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידי נשיאי החסידות, ובפרט ע"פ פסק הרמב"ם ע"ד הכרח אופן עבודה באופן זה דוקא, עיין דבריו בהלכות לולב.

שיר נצחון שמח מאפשר ומקרב את הנצחון

דברים נפלאים מורים דרך לנבוכים בזה, ובפרט בתקופתנו הדורשת כחות נוספים אצל כאו"א להלחם נגד הכחות הבלתי רצוים, והרי ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר חיל היוצא למלחמה מנגן בשעת מעשה שיר נצחון שמח, וזה גופא מאפשר וגם מקרב את הנצחון, וק"ל.

לקראת שבת

כט

ומסוגלים ימים אלו להוספה בכל האמור וכפסק רז"ל משנכנס אדר מרבין בשמחה . . . ופשוט שהכונה היא להמשיך השמחה על כל השנה כולה.

(אגרות קודש חי"ד אגרת ה'קצו)

צ"ל לנגד עיניו, שבורא העולם מחי' כל אהר, ולכן אין לדאוג ח"ו, והעבודה יכולה להיות בשמחה גדולה

במענה על מכתבו מ... בו כותב אודות מצב בריאותו ובהנוגע למצב בריאות לבו.

הנהגה ידוע מאמר רז"ל רמ"ח מ"ע כנגד רמ"ח אברים, ושס"ה מצות לא תעשה כנגד שס"ה גידים, שתוכנו – שגוף הגשמי של איש הישראלי עניניו ובריאותו בכלל, תלויים בגופן הרוחני, היינו במעמדו ומצבו בעשיית מצות עשה ושמירת מצות לא תעשה, אלא שמפני שנמצאים אנו בעולם, שברצון בורא העולם נברא במדרגה תחתונה, היינו בצורה גשמית והנהגתו בחיצוניות נראה לעיני בשר שהוא טבעית, הרי לכמה דברים וענינים צריך להיות אחיזה בטבע.

מזה מובן שאף, שבכלל, צריך לקיים הוראת הרופא, מתאים למאמר רז"ל התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, הנה ביחד עם זה צריך להיות נגד עיניו תמיד האמת, שבורא העולם הוא המהווה מקים ומחי' את כל אחד ואחד מהנבראים, ובפרט בני אברהם יצחק ויעקב אשר עליהם נאמר בנים אתם לה' אלקיכם, ובהיותו – השי"ת – עצם הטוב הרי מטבע הטוב להיטיב, ואין כל מקום לדאגה ח"ו, והעבודה יכולה להיות בשמחה גדולה וגם אמיתית.

כדי להרבות בברכות השי"ת צריך להרבות בצדקה ובהשפעה על הזולת לקרבו לתורה ומצות

וככל הדברים האלה הוא בהנוגע גם אליו, שנכון יהי' לבו בטוח אשר לבו ער הוא לד' לתורתו ולמצותיו ובמילא יאריך ימים ושנים בנעימים, אלא שכדי להרבות בברכות השי"ת והצלחתו צריך להרבות בצדקה אל הזולת, בצדקה כפשוטו בממונו, ובצדקה כמשמעו – בטרחת הגוף ובהשפעה על הזולת לקרבו לתורה ומצותי'. ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

מובן שיכול לכתוב אלי בכל עת מצוא והצורך. והשי"ת יזכהו ויצליחו שיהי' תוכן מכתביו שמח הן ברוחניות והן בגשמיות.

(אגרות קודש חי"ב אגרת ד'קסח)

למה נקרא שמו "מלמד"?

קודם שתתחיל ללמוד עם התלמיד תתבונן כי מלאכת ה' היא ובדיני נפשות אתה עוסק, החיים והמות הרוחני' שהם הגבה למעלה באין ערוך לגבי חיים ומות גשמיים – בידיך המה. אם תעבוד באמונה תעמידו על האמת, תזכה בזכויותיו וזכויות זרע זרעו עד עולם, ומכלל הן אתה שומע את הלאו ... ככל הדברים האלה דבר הוד כ"ק רבינו הזקן לאחד המלמדים ועורר אותו לדעת גודל האחריות שהוא לוקח על עצמו, ואשר גורלם. גורל החיים והמות הרוחני' של התלמידים, תלוי באופן החינוך.

דברי הוד כ"ק רבינו הזקן להמלמד של בנו אדמו"ר האמצעי

נודע לנו בקבלה רבי מפי רבי אשר בשעה אשר הוד כ"ק אדמו"ר רבינו הזקן – בעל התניא ושו"ע – הי' צריך לתת את בנו הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי לחדר, בחר למלמד אחד מתלמידי כ"ק מורנו הרב המגיד ממעזריטש.

ואמר לו, בא ונחליף מצוה במצוה, אתה יש לך מצוה לפרנס בני ביתך, ואני, יש לי מצוה ללמד את בני תורה, בא ונחליף את מצותינו, אני אתן לך חלק בפרנסת בני ביתך ואתה תלמד את בני תורה.

ודע כי כשם שהמזון הגשמי גורם חיזוק הגוף והתקשרותו בכחות הנפש, כן הוא במזון הרוחני שגורם חיזוק הנפש והתקשרותו באלקים חיים, אנכי אתן לך חלק ממזונות בני ביתך ואתה תתן לי מזונות בני.

וראשית דבר תקבע בלבבו יראת ה' ואהבתו ית' על ידי ספורי התורה בקדושה ובלהט שלהבת רשפי אש שיוקבעו הספורים בלבבו מתוך אמונה בכורא יחיד אדון עולמים יתברך ויתעלה שלמעלה מעלה מכל תפיסא בשכל והשגה.

קודם שתתחיל ללמוד עם התלמיד תתבונן כי מלאכת ה' היא ובדיני נפשות אתה עוסק, החיים והמות הרוחני' שהם הגבה למעלה באין ערוך לגבי חיים ומות גשמיים – בידיך המה. אם תעבוד באמונה תעמידו על האמת, תזכה בזכויותיו וזכויות זרע וזרעו עד עולם, ומכלל הן אתה שומע את הלאו.

ודע כי הכל ביד האדם וברשותו, וכאשר תתן דעתך לבך ונפשך על זה יעזרך השי"ת ותעמיד תלמידים הגונים וחלקך יהא בין זהרי הרקיע ומצדיקי הרבים באור כי טוב.

ככל הדברים האלה דבר הוד כ"ק רבינו הזקן לאחד המלמדים ועורר אותו לדעת גודל האחריות שהוא לוקח על עצמו, ואשר גורלם, גורל החיים והמות הרוחני' של התלמידים, תלוי באופן החינוך.

מלמד את הפרה לחרוש בתלם, ומורה דעה בפרה

הנה כן הי' לפני מאה וחמשים שנה לערך, בזמן אשר התורה ויראה האירו ברחוב היהודים בכליל עזוז הדרם, ומה גם עתה בזמן הזה אשר החשך יכסה ארץ ולא עלינו הנה בהרבה בתי ישראל כנגע נראה ח"ו בבית בהעדר היראה ובקרירות של עמלק ר"ל הנה עוד יותר תגדל האחריות של המלמד דעה את ה' שהוא צריך למסור ולתת עצמו במסירה ונתינה בכל לבו נפשו ומאדו ללמד את תלמידיו ולהשיג עליהם בעינא פקיחא בעניני יראת שמים ולהחם את לבבם בחום אש אלקי לקבוע בלבותיהם אהבת השם, אהבת התורה, חיבת מצות המעשיות ואהבת ישראל.

רז"ל אמרו למה נקרא שמו מלמד שמלמד את הפרה לחרוש בתלם, ולמה נקרא שמו מרדע שמורה דעה בפרה.

דהנה כתיב (איוב יא, יב) ועיר פרא אדם יולד, דהאדם כמו שהוא בשכלו האנושי ועוסק רק בעניני עולם וידיעות העולם הוא פרא-אדם ונמשל כבהמות נדמה להיות נמשך אחר החומריות והגשמי' במאכל משתה שינה הלבשה ושאר קנינים הבהמיים, וגם שכלו הוא רק להתחכם בעניני הגוף, התאוה והכבוד ומשתדל ומתאמץ להשיגן.

"האלקים עשה את האדם ישר" – "שאו מרום עיניכם"

בהיות הוד כ"ק אאזמו"ר כ"ק אדמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע ילד כבן שבע הי' בקי בתנ"ך בע"פ ומזמן לזמן הי' אביו כ"ק אאזמו"ר בעל הצמח-צדק זצוקללה"ה בוחנו אם יודע היטב,

ובעת הבחינות הי' כ"ק אאזמו"ר שואל מאת אביו הרה"ק כמה שאלות בפסוקים שונים.

פעם א' שאל הוד כ"ק אאזמו"ר את אביו הרה"ק מאי דכתיב (קהלת ז, כט) אשר עשה האלקים את האדם ישר וגו' ישר הי' אדה"ר בכריאתו כאחד ממלאכי השרת ושאל מהו המעלה בזה שנברא ישר להיות הולך בקומה זקופה.

והשיב לו הוד כ"ק אדמו"ר בעל הצמח-צדק, דההולך בקומה זקופה רואה את השמים וההולך על ארבע אינו רואה אלא את הארץ בלבד, וסוס ופרד לעולם אינם רואים את השמים, וזהו החסד ויתרון המעלה אשר האלקים עשה את האדם ישר להיות הולך בקומה דהגם שהולך על הארץ מכל מקום הוא רואה את השמים לא כן בההולך על ארבע דאינו רואה רק את הארץ בלבד.

האלקים עשה את האדם ישר, ונתן לו לב להבין ומוח להשכיל אבל לא רבים יחכמו להעמיק מוח שכלם ולשום את לבם בעניני השגות אלקות, געטליכע פארשטאנדען, ומסתפקים בידיעות גליא שבתורה, ומחסרים נפשם מטוב האמיתי בידיעת הבורא ית' ויתעלה.

והאלקים עשה את האדם ישר, כאמור ישר יחזו פנימו ית' על ידי ריבוי הסברים השכלה והבנה, כאמור שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וכתוב מבשרי אחזה אלקה, וארז"ל מה הנשמה ממלא את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולם, וענינם מבואר בדברי חסידות בטוב טעם ודעת.

לחרוש בתלם, ללכת בדרך ישרה ולהסיר את הגבהות

וזהו מלמד שמלמד את הפרה לחרוש בתלם. התלם יש בו ב' ענינים א) הגבהות, ב) הישרות, והמלמד ומרדע מורה דעה בפרה איך לחרוש בתלם ללכת בדרך ישרה ולהסיר את הגבהות.

ועיקר גדול הוא בהדרכה לקטנים לתת להם ספורים טובים מהנהגות צדיקים נוסף על מה שיקר[א] באגדות עין-יעקב, כמובן במה שאפשר להם להבין מעצמם שלא יטעו בזה ולהשגיח עליהם שיקראו זה בשימת לב ולבוחנם אם יודעים מה שקראו ולהרגילם לספר במתן ובסדר כל מה שקראו ואחר כל ספור שיקראו נחוץ להסביר להם את המוסר-השכל ביראת שמים היוצא מספור הזה.

(אגרות קודש ח"ג עמ' שט ואילך)

